

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Ю.В. Журик*

ОСОБЛИВОСТІ ОСКАРЖЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ АНТИМОНОПОЛЬНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Закон України “Про захист економічної конкуренції” — це нормативно-правовий акт, який на сьогодні є основою, своєрідним “ядром” сучасного конкурентного законодавства України¹. В розділі IX цього закону врегульовано порядок виконання, перевірки, перегляду та оскарження рішень антимонопольних органів України (ст.ст. 56-61). Але у ст. 56 Закону, у якій йдеться про виконання рішень та розпоряджень антимонопольних органів України, вказується лише на обов’язковість виконання цих рішень (п. 2 ст. 56) та про накладення штрафів та пені за прострочку сплати штрафів (п.п. 3,4,5 ст. 56).

Взагалі на сьогодні в аспекті виконання рішень державних органів, існує ряд питань які, на жаль, залишаються без відповідей. Наприклад, питання загального характеру, а саме: виконавче провадження є самостійним інститутом чи є стадією цивільного, господарського, адміністративного процесу? Більш конкретні: чому, зокрема, нормативно не врегульовано питання повороту виконання рішень антимонопольних органів України?

Дослідженню питань виконання судових рішень та рішень інших державних органів приділяли увагу такі вчені: М.Й. Штефан², І.А. Балюк³, О. Бачун⁴, В.І. Тertiшніков⁵, М.І. Титов⁶. Погляди цих науковців, на окремі питання правового регулювання суспільних відносин аналізуються у цій статті.

© Журик Ю.В., 2006

* доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук

¹ Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. // ОВУ. — 2001. — № 7. — Ст. 260.

² Штефан М.Й., Омельченко М.П., Штефан С.М. Виконання судових рішень: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 320 с.

³ Балюк І.А. Господарське процесуальне право: Навч.-метод. посібник. — К.: КНЕУ, 2002. — 248 с.

⁴ Бачун О. Розгляд скарг на дії та бездіяльність органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал господарського суду // Право України. — 2002. — № 8. — С. 58-62.

⁵ Тertiшніков В.И. Гражданский процес: Курс лекций. 2-е изд. доп. — Х., 1995. — 158 с.

⁶ Титов Н.И. Арбитражный процес. — Х.: Консум, 2000.

Метою даної публікації є виявлення недоліків, які зустрічаються при виконанні та оскарженні рішень антимонопольних органів України. У статті досліджуються як процесуальні дії, що вчиняються антимонопольними органами України при виконанні рішень антимонопольних органів України, так і порядок оскарження цих рішень. Надаються конкретні пропозиції щодо усунення існуючих недоліків та прогалин чинного законодавства України, викладається позиція автора щодо врегулювання тих чи інших питань.

Процесуальний порядок розгляду справ антимонопольними органами України охоплює питання, що пов'язані як із безпосереднім розглядом справ, так і з виконанням рішень, що приймаються за результатами розгляду справ. Правовідносини, які виникають при виконанні рішень антимонопольних органів, встановлюють адміністративно-процесуальний порядок добровільного та примусового виконання рішень цих органів, який визначається системою процесуальних дій, що вчиняють як самі суб'єкти господарювання-порушники, так і державні виконавці.

Після прийняття рішення або розпорядження органів Антимонопольного комітету України є обов'язковими до виконання (п. 2 ст. 56 Закон України "Про захист економічної конкуренції"). Внаслідок цього сторона у справі, а нею є суб'єкт господарювання-правопорушник, зобов'язана діяти згідно з *приписом*, який викладено в рішенні або розпорядженні.

Загалом виконання рішень антимонопольних органів України є завершальною і важливою стадією порядку розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Реальний захист порушених суб'єктивних прав суб'єкта господарювання може бути забезпечений лише тоді, коли порушник добровільно виконує рішення антимонопольних органів або буде примушений до виконання рішення компетентним органом. Власне кажучи, коли буде фактично виконано те, заради чого і було створено систему антимонопольних органів України, а саме: припинено правопорушення і захищено права та інтереси суб'єктів господарювання.

Кожне рішення антимонопольних органів України повинно бути виконано у встановленому законодавством порядку, тобто реалізоване для досягнення тієї мети, про яку дбала зацікавлена сторона, суб'єкт господарювання, коли зверталася за захистом своїх прав та інтересів до антимонопольних органів. В іншому випадку звернення до антимонопольних органів виявилось б непотрібним та недоцільним.

Зазначимо, що ряд вчених-юристів, таких як В.І. Тертишников, М.І. Тітов, не визначають виконавче провадження до стадій цивільного або господарського процесу та стадій процесу іншого юрисдикційного органу, який розглядає справи, зокрема органів Антимонопольного комітету України. Вони розглядають виконавче провадження як *самостійний інститут з реалізації прав сторін*⁷. Ці вчені виводять виконавче провадження за межі провадження у справі, що здійснюється юрисдикційним органом.

Ми не можемо погодитися з такою позицією на тій підставі, що виконання рішень будь-якого органу, у тому числі антимонопольних органів України, має свою мету, свою специфіку, свої особливості, які не дозволяють виконавче провадження виділити у відносно самостійний, відокремлений від інших інститут.

Ми поділяємо позицію тих вчених, зокрема О. Бачуна, які вважають, що виконання рішень є невід'ємною частиною судового процесу⁸, а значить, і невід'ємною частиною процесу розгляду справ компетентними органами (антимонопольними органами).

Дійсно, якщо існує відмінність у компетенції тих чи інших органів щодо розгляду справ, якщо за результатами розгляду справ вказується на характер та розмір відповідальності, на термін

⁷ Тертишников В.И. Указ. соч. — С. 141; Титов Н.И. Указ. соч. — С. 166.

⁸ Бачун О. Вказ. праця. — С. 58.

виконання рішення компетентного органу, то чому порядок виконання рішень різних органів повинен бути єдиним, уніфікованим?

Як окрема стадія порядку розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, виконання рішень антимонопольних органів здійснюється у певній процесуальній формі, а сам порядок виконання заздалегідь приписаний законом. Лише чітке та своєчасне виконання рішень антимонопольних органів робить діяльність цих органів ефективною. Саме тому провадження з виконання рішень Антимонопольного комітету України за своєю суттю є завершальною і важливою стадією розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Вірно зазначає І.А. Балюк, що “провадження з виконання рішень будь-якого юрисдикційного органу має важливе значення в механізмі захисту прав суб’єктів господарювання. Помилки, які допущені на цьому завершальному етапі захисту права суб’єкта господарювання, можуть звести нанівець попередню діяльність правоохоронного органу і призвести до зворотнього результату — порушення суб’єктивних прав сторін, які сперечаються.

Тому примусове здійснення порушеного або оспорюваного права знаходиться під контролем судових органів, одночасно є завершальною стадією провадження юрисдикційного органу”⁹.

Рішення органів Антимонопольного комітету України, голів його територіальних відділень видається для виконання шляхом надсилання, вручення під розписку чи доведення до відома суб’єкта господарювання в інший спосіб.

У випадку, якщо вручити рішення немає можливості через відсутність фізичної особи за останнім відомим місцем проживання або відсутність посадових осіб чи уповноважених представників суб’єкта господарювання, або відсутність органу адміністративно-господарського управління та контролю за відповідною юридичною адресою, то рішення органів Антимонопольного комітету України слід вважати таким, що вручене відповідачу **через десять днів з дня оприлюднення інформації** про прийняте рішення в офіційному друкованому органі (газета Верховної Ради України “Голос України”, газета Кабінету Міністрів України “Урядовий кур’єр”, “Офіційний вісник України”, друковані видання відповідної обласної ради за останнім відомим місцем проживання чи місцем реєстрації, юридичної адреси відповідача) (п. 1 ст. 56 Закону України “Про захист економічної конкуренції”).

Але, на нашу думку, такий підхід законодавця є невірним. Адже судові рішення та навіть рішення органів державної влади, не доводяться у такий спосіб. Крім того, незрозуміло, як зацікавлена особа — суб’єкт господарювання, скаржилася до антимонопольних органів на правопорушника, якщо не було відомо його місцезнаходження? Як і чому взагалі було прийнято таку заяву? Адже, при зверненні зі скаргою до антимонопольних органів заявник повинен вказати повне найменування сторін. Відсутність адреси відповідача є підставою для залишення заяви без руху, про що письмово повідомляється заявника якому надається строк для усунення недоліків.

У випадку невиконання зазначених вимог у встановлений строк заяву може бути залишено без розгляду, про що письмово повідомляється заявнику (п. 20 Правил розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції)¹⁰.

Вважаємо, і це наша позиція, що рішення антимонопольних органів має бути в обов’язковому порядку доведено до відповідача (порушника) у справі, зокрема надіслано рекомендованим або цінним листом чи вручено під розписку.

⁹ Балюк І.А. Вказ. праця. — С. 132.

¹⁰ Правила розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджені розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.04.1994 р. № 5 (в редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29.06.1998 р. № 169-р) із змінами і доповненнями, внесеними розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12.02.2002 р. № 24-р // Монополізм та конкуренція в Україні: Нормативна база. — К.: КНТ, 2003.

Сторонами при виконанні рішень антимонопольних органів є **стягувач та боржник**.

Стягувачем є сторона, право якої визнане рішенням суду або іншого юрисдикційного органу і реалізується проведенням на її користь виконання. Стягувачем може бути фізична або юридична особа, на користь якої чи в інтересах якої видано виконавчі документи.

Боржником називається сторона, яка за рішенням суду чи іншого юрисдикційного органу зобов'язана виконати певні дії на користь стягувача. Ним може бути фізична або юридична особа, яка за рішенням суду зобов'язана вчинити певні дії (передати майно, виконати інші дії передбачені рішенням) або утриматися від їх виконання.

Відомий вчений, юрист-процесуаліст, М.Й. Штефан зазначає, що “правосуб’єктність стягувача і боржника можуть мати як позивач (заявник), так і відповідач (боржник), які брали участь у процесі за справою в судових і несудових органах залежно від наслідків вирішення справи судом або несудовим органом.

При задоволенні вимог позивача останній стає стягувачем. Коли вимога позивача буде відхилена і суд покладе на нього витрати за справою, то стягувачем у виконавчому провадженні буде вже виступати відповідач, а позивач стане боржником”¹¹.

Особа, на яку накладено штраф за рішенням органу Антимонопольного комітету України, сплачує його у тридцятиденний строк з дня одержання рішення про накладення штрафу (ст. 31 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції”¹² (п. 1 ст. 56 Закону України “Про захист економічної конкуренції”).

У ст. 56 Закону України “Про захист економічної конкуренції” зазначається, що особа, на яку накладено штраф за рішенням органу Антимонопольного комітету України, сплачує його у **тридцятиденний строк** із дня одержання рішення про накладення штрафу, причому за кожний день прострочення сплати штрафу стягується **пеня у розмірі півтора відсотка від суми штрафу**, і розмір пені не може перевищувати розміру штрафу, накладеного відповідним рішенням органу Антимонопольного комітету України (ст. 56). Тобто максимальний розмір сплати штрафу — подвійний!

Проте у ст. 31 Закону України “Про захист від недобросовісної конкуренції” такої граничної межі не встановлено, зазначається лише, що “за кожен день прострочення сплати штрафу стягується пеня у розмірі одного відсотка від суми штрафу”. У випадку відмови від сплати штрафу Антимонопольний комітет України, його територіальні відділення стягують штраф та пеню у судовому порядку. Отже, до якої межі нараховувати пеню і коли звертатися до суду щодо примусового стягнення штрафу, цей Закон не визначає!

Нарахування пені зупиняється на час розгляду, перевірки чи перегляду судом:

- справи про визнання недійсним рішення органу Антимонопольного комітету України про накладення штрафу;
- відповідного рішення (постанови) суду;

За заявою особи, на яку накладено штраф, органи Антимонопольного комітету України своїм рішенням мають право *відстрочити* або *розстрочити* сплату накладеного ним штрафу (ч. 5 ст. 56 Закону України “Про захист економічної конкуренції”).

Стосовно здійснення виконавчого провадження, то загальний порядок врегульовано в Законі України “Про виконавче провадження”¹³, який концентрує в одному нормативному акті положення, які всесторонньо регламентують процедуру виконавчого провадження, що, у свою чергу, забезпечує повноту, своєчасність та невідворотність виконання владних приписів державних органів.

¹¹ Штефан М.Й., Омельченко М.П., Штефан С.М. Вказ. праця. — С. 19.

¹² Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. // ВВР. — 1996. — № 36. — Ст. 164.

¹³ Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 р. // ОВУ. — 1999. — № 19. — Ст. 813.

До рішень, що підлягають виконанню Державною виконавчою службою, належать рішення Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень які і будуть виконавчими документами для виконавчої служби¹⁴.

Зазначимо, що у Концепції Конкуренційного процесуального кодексу України в п. 6, закріплено вимоги до розділів щодо перегляду, оскарження та виконання рішень антимонопольних органів України. В цих вимогах, зокрема, вказується на необхідність закріплення принципу обов'язковості виконання рішень антимонопольних органів, можливості відстрочення або розстрочення виконання рішення чи заміни способу та порядку його виконання. Вказується також на необхідність визначити порядок та підстави перегляду за нововиявленими обставинами власних рішень Комітетом, адміністративною колегією, територіальним відділенням, державним уповноваженим. Передбачається також право заявника, відповідача, третьої особи на оскарження рішення органів комітету повністю або частково до суду, причому прийняття судом до розгляду заяви про визнання недійсним рішення органу Комітету не повинно зупиняти його виконання¹⁵.

Водночас в Концепції Конкуренційного процесуального кодексу України нічого не сказано про поворот виконання рішення. На нашу думку, таке положення є необхідним, оскільки неврегульованим залишається питання про те, як діяти у випадку, коли рішення антимонопольного органу переглянуто або оскаржено до суду і скасовано?

Рішення, прийняті Антимонопольним комітетом України та його органами, можуть бути **перевірені** за заявою осіб, які брали участь у справі, або за власною ініціативою Комітету у порядку, встановленому Антимонопольним комітетом України. Заява про перевірку рішення може бути подана до Антимонопольного комітету України у *двомісячний строк* із дня одержання рішення і цей строк не може бути відновлено. За результатами перевірки рішення органи Антимонопольного комітету України мають право:

- залишити рішення без змін;
- змінити рішення;
- скасувати рішення частково і направити справу на новий розгляд у цій частині;
- скасувати рішення і прийняти нове рішення або передати справу на новий розгляд чи припинити провадження у справі (ст. 57 Закону України "Про захист економічної конкуренції").

Підставами для зміни, скасування чи визнання недійсними рішень органів Антимонопольного комітету України є:

- неповне з'ясування обставин, які мають значення для справи;
- недоведення обставин, які мають значення для справи і які визнано встановленими;
- невідповідність висновків, викладених у рішенні, обставинам справи;
- порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права.

Порушення або неправильне застосування норм процесуального права може бути підставою для зміни, скасування чи визнання недійсним рішення тільки за умови, якщо це порушення призвело до прийняття неправильного рішення (п. 2 ст. 59 Закону України "Про захист економічної конкуренції").

Заявник, відповідач (порушник), третя особа мають право **оскаржити рішення** органів Антимонопольного комітету України повністю або частково до суду у *двомісячний строк* із дня одержання рішення. Цей строк не може бути відновлено.

¹⁴ Там само; Інструкція про проведення виконавчих дій, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 15.12.1999 р. № 74/5 // ОВУ. — 1999. — № 51. — Ст. 2563.

¹⁵ Концепція Конкуренційного процесуального кодексу України, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.03.2002 р. № 145-р // ОВУ. — 2002. — № 12. — Ст. 607.

Таким чином, рішення антимонопольних органів України можуть бути як перевірені самими антимонопольними органами, так і оскаржені до суду. Це своєрідний контроль зі сторони судових органів, які є не контролюючими органами, а органами судочинства!

Рішення Антимонопольного комітету України, адміністративної колегії Антимонопольного комітету України та державного уповноваженого Антимонопольного комітету України оскаржуються до господарського суду міста Києва. Рішення адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України оскаржуються до господарських судів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя (ст. 60 Закону України "Про захист економічної конкуренції").

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, вкажемо на наступне:

1. Виконання рішень антимонопольних органів, здійснюється в певній процесуальній формі, порядок виконання є **невід'ємною частиною порядку розгляду справ компетентними органами** (антимонопольними органами).
2. Вважаємо також, що рішення антимонопольних органів має бути в **обов'язковому порядку доведено до відповідача у справі**, зокрема надіслано рекомендованим або цінним листом чи вручено під розписку.
3. Вважаємо за необхідне нормативно врегулювати **порядок повороту виконання рішення** антимонопольних органів України.
4. Термін перевірки та оскарження рішення антимонопольних органів України вважаємо за доцільне скоротити, наприклад, **до тридцяти днів** із дня прийняття рішення, після закінчення якого рішення набирає чинності.

*Стаття рекомендована до друку кафедрою цивільно-правових дисциплін
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 9 від 5 травня 2006 року)*

